

Menahem ben Saruq

Menahem ben Saruq era un filòleg català-jueu del desè segle que va esdevenir un expert poeta políglota. Va nèixer a Tortosa cap al 920 i va traspasar cap al 970. És l'autor d'un dels primers diccionaris de la llengua hebrea. Residia a Còrdova sota el mecenatge del gran estadista jueu Hasdai ibn Shaprut, que va animar-lo a completar el treball de tota una vida, un diccionari de la llengua hebrea. Quan Hasdai va adreçar les seues preguntes al rei de Khazars, Menahem va encarregar-se d'escriure la carta, la qual s'ha convertit en un document històric important.

Temps d'acabar d'enllestir el diccionari, li va sortir un oponent. Es tractava de Dunash ben Labrat, que havia arribat a Còrdova des de la ciutat marroquina de Fes. Va redactar una dura crítica al seu treball i va escriure un prefaci d'elogi dedicat a Hasdai. Sembla que aquestes difamacions van causar gran enuig en Hasdai, el qual, en el seu paper d'estadista poderós, va ordenar càstigs corporals contra Menahem, el va tirar fora de casa en dissabte, el va avergonyir en públic i el va fer empresonar. En una commovedora i audaç carta a Hasdai (una font valuosa d'informació), Menahem, que probablement va morir poc després, es queixava del mal que li havien fet i criticava durament el paper jugat per Hasdai. Tres dels seus deixebles el defensaren. En una resposta a la crítica de Dunash van escriure una detallada defensa que estava marcada per una aguda polèmica i per un gran coneixement gramatical. Judah ben David Hayyuj, un d'aquests tres joves erudits que defensaren el seu mestre, va ser el fundador de la gramàtica hebrea científica; l'altre, Isaac ibn Gikatilla, es va convertir en un dels homes més cultes de Lucena, en el professor de Jonah ibn Janah. És a dir, que els membres més importants del florent període de filologia hebrea, els representants principals dels quals eren Hayyuj i Ibn Janah, va endegar-se sota les ensenyances de Menahem.

El *Mahberet*, nom del seu diccionari, suposava el primer estudi lèxic complet del vocabulari bíblic format en hebreu. Com que va ser escrit en hebreu, el diccionari de Menahem va ser durant molt de temps la font principal d'instrucció filològica per a jueus que desconeixen l'àrab, i per als que vivien en països cristians d'Europa.

Quant a la importància gramatical del treball de Menahem ben Saruq, sembla que no tenia gran coneixement de l'estructura de la llengua i no coneixia gaire treballs gramaticals. Com que Menahem va elaborar el seu treball en hebreu, ell no podia usar la terminologia dels gramàtics àrabs, tot i que en va traduir alguns a l'hebreu i va explicar algunes paraules seguint l'analogia de les expressions àrabs. Tot i això, evita en tot moment la comparació de la llengua de la Bíblia amb la de l'Alcorà. Hi havia molts prejudicis religiosos, i els jueus andalusins no varen prendre part en aquestes comparacions lingüístiques.

Litteratus

■ El diccionari de Menahem ben Saruq va ser corregit per Filipowski (Londres, 1854) i els apèndixs del manuscrit de Berna del *Mahberet* van ser publicats per D. Kaufmann a *Z. D. m. G.* xl. 367-409. La defensa dels alumnes de Menahem va ser corregida per S. G. a *Liber responsionum* (Viena, 1870), en el qual la carta de Menahem a Hasdai ibn Shaprut va ser reimpressa.